

40 vuotta sotatieteellistä tutkimusta

Tarkasteltaessa Suomen Sotatieteellisen Seuran 40-vuotistaivalta voidaan sen todeta toisaalta jakaantuvan kolmeen toisistaan poikkeavaan jaksoon ja toisaalta kuvastelevan puolustusvoimaimme piirissä yleensä ilmenneitä ajankohtaisia tutkimustendenssejä. Seura — sen välitön edeltäjä Sotakorkeakoulun upseerikerho — perustettiin itsenäisen Suomen puolustusvoimain yhdeksäntenä elinvuonna, 1927. Siis vasta tuolloin oli päästy niin pitkälle, että vapaalle omatoimiselle sotatieteelliselle tutkimustyölle oli saatu ensimmäinen edellytys: koulutettu alkututkijakunta. Tuolloin aloitettu työ oli ensimmäisten vuosien aikana puolustusvoimain ajankohtaisinta työskentelyä välittömästi palvelemaan pyrkivää, mutta aloittelevana niin aihepiireiltään kuin muodoiltaankin haparoivaa. Ensimmäisen toimintajakson voidaan käytännössä katsoa jatkuneen sotien alkuun, siis syksyyn 1939. Sotien ajat ja niitä seuraavat välivuodet muodostavat toisen jakson, jolloin tutkimustyö, mikäli siihen päästiin, oli niin kiinteästi sodan ajan kysymyksiin kietoutunutta, ettei se siinä vaiheessa edes näkynyt seuran vapaana työskentelynä. Kolmas jakso, joka alkoi v 1948 ja jatkuu nykyisyyteen saakka, perustuu kolmeen tekijään, kouluuntuneeseen tutkijakuntaan, jatkuvuuden ja kokemusten viitoittamaan tutkimusaiheistoon sekä todettuihin tutkimusedellytyksiin.

Suomen puolustusvoimain ensimmäisten rakennusvuosien työskentelylle oli ominaista ulkoa saadun opin metodinen soveltaminen meidän oloihimme. Menetelmiä kehiteltäessä, niin ohjesääntö-, organisaatio- kuin teknillisessäkin kehittämistyössä

oli käytettävä ulkomaista lainaa. Se ammatillisesti korkea henkinen taso, mikä Suomen vanhan sotaväen upseeristossa oli vallinnut, oli vuosien myötä sotaväen ollessa yli 15 vuotta lakkautettuna kulunut pois, unohtunut tai vanhentunut. Monet maanmiehemme olivat suorittaneet Venäjällä korkeimmat sotilasopinnot, mutta ne oli sävytetty ja sovellettu suurvallan oloihin. Tältä taholta ei ollut sotatieteen tutkimukseen paria loistavaa poikkeusta lukuunottamatta paljoa apua saatavissa. Ne miehet, jotka olivat saaneet kenttäupseerin ja kouluttajan koulutuksen jääkäreinä tai Vapausodassa, olivat kuitenkin sodan jälkeen vastuunalaisiin tehtäviin joutuessaan kasvaneet tehtäviensä mukana ja näin oppineet näkemään kotimaisen korkeamman sotilasopetuksen ja kotimaisia oloja palvelevan tutkimustyön tarpeen. Heidän aloitteestaan perustettiin Suomen puolustusvoimille Sotakorkeakoulu v 1924. Kolme vuotta myöhemmin oli alkujoukko koossa yhtymään palvelustehtävien ohella myös vapaaehtoiseen sotatieteelliseen tutkimustyöhön.

1920-luvun lopulla oli puolustusvoimaimme ajankohtaisin kehittämistyö oman kotimaisen ohjesääntökantamme aikaansaaminen. Tärkeimpänä kaikista oli paitsi eri aselajien koulutusohjesääntöjen ennenkaikkea kenttäohjesäännön, siis suomalaisen taktiikan sovellutussäädösten toimittaminen. Tämä edellytti sekä ulkomaisten ohjesääntöjen vertailua, kotimaista keilua että myös viimeisten sotien tutkimusta. Taktilliset kysymykset, Vapausodan historia ja Suomen sotilasmaantieteellisten kysymysten tarkastelu luonnehtivat sotatieteellistä tutkimustyötä Sotatieteellisen Seuran alkuvuosina. Koska sotahistorialla yleiseen historiatutkimukseen liittyvänä oli parhaat alku-edellytykset, on tämä puoli tutkimuksessa ehkäpä kokonaisuutta ajatellen suhteettoman voimakkaasti edustettuna. Siinä oli tasokin jo yhtenäinen. Taktillisten kysymysten tutkimuksissa oli enemmän haparointia. Aihevalinnalle ei ollut esikuvia, joten se vaikuttaa epätasaiselta. Perussuunta: Suomen maastoon ja ilmastoon soveltuvien menettelytapojen etsiminen on joka tapauksessa selvästi nähtävissä. Sotilasmaantieteellisten aiheiden valinnassa ja käsittelyssä oli määräävänä nimenomaisesti

maamme sotilaspoliittisen aseman vaikutus. Samaa on sanottava ulkomaiden sotilaslaitoksiin kohdistuneessa tutkimuksessa.

Tultaessa 1930-luvulle ja varsinkin sen keskivaiheille tutkimuksen alue laajeni. Sitä mukaa kun oli saatu korkeamman teknillisen koulutuksen saaneita upseereita ja kun meillä oma aseteollisuus pääsi alkuun, tulivat teknilliset aiheet monipuolistamaan myös Sotatieteellisen Seuran ohjelmistoa. Näiden rinnalle tuli yhä enemmän sotataloudellisia kysymyksiä koskevia tarkasteluita. Ja kun maailman tapahtumat alkoivat enteillä kiristyvää jännitystä, kun sotilaspoliittiset tekijät alkoivat näytellä yhä merkittävämpää osaa kansainvälisissä suhteissa, tuli näitä koskevia aiheita pian seuramme ohjelmistoon.

Näin jälkeinpäin Suomen Sotatieteellisen Seuran piirissä vuosina 1927—39 suoritettua tutkimusta tarkasteltaessa voi siinä todeta puutteita, ehkäpä epätasaisuutta ja epätarkoituksenmukaista hajontaa. Mutta ottaen huomioon, että työ alkoi muutaman kymmenen tällaiseen työskentelyyn koulutukselliset edellytykset omaavan upseerin voimin eikä korkeakoulutettujen upseerien bruttomäärä sodan alkuun mennessä ennättänyt kasvaa kuin hiukan yli kolmen sadan, että vähäinen yleisesikuntaupseerikuntamme oli mitä totaalisimmin kiinni ajankohtaisissa palvelustehtävissä, kaikkihan oli luotava alusta ja 1930-luvun puolivälissä tuli suuri uudelleenorganisointi, ja että seuran käytettävissä olleet rahavarat olivat peräti pienet, oikeastaan vain nimelliset, niin saavutuksille on annettava vilpittön tunnustus. Aluksi Sotakorkeakoulun upseerikerhon julkaisemina, sittemmin vuosikirjana Tiede ja Ase oli julkaistu 2100 sivua alan asiantuntevaa tietoutta. Oli kokoonnuttu kuukausikokouksiin kuulemaan erikoiskysymyksiin syventyneiden jäsenten esitelmiä ja vaihtamaan näistä mielipiteitä. Oli myös suunnattu ajatuksia itsenäiseen tutkimukseen ja ajankohtaisiin kysymyksiin. Seuran kuukausikokousten viimeiset esitelmäaiheet: ”Yhtenäinen puolueeton Pohjola ulkopoliittisena ja sotilaallisena probleemana” ja ”Sotavaikutelmia Puolasta” osoittavat, miten ajankohtaisiin aiheisiin sodan uhkan alla keskityttiin. Sotatieteelliseen työhön oli saatu 1930-luvun lopulle tultaessa

tutkijoita ja apurahojakin jo niin, että taloudellisestikin olisi kannattanut yrittää. Mutta sota keskeytti työskentelyn, josta nyt olisi saattanut odottaa entistä lupaavampia tuloksia.

Sotavuosina sotatieteellinen tutkimuksemme näennäisesti pysähtyi. Alkoi kovan sovellutuksen aika. Mutta toisaalta se voimistui aivan ratkaisevasti. Paitsi sitä, että nyt oli rahaa käytettävissä ajankohtaisiin aseteknillisiin kokeilu- ja kehittämistöihin, niin nuorempi tiedemieskuntamme kutsuttiin miltei kokonaisuudessaan lippujen alle. Talvisodan ajan heidän käyttönsä oli suunnittelematonta — valmistelut olivat tätä silmällä pitäen miltei tyystin puuttuneet —, ja näin menetettiin paitsi arvokkaita tutkijain käyttötilaisuuksia myös lupaavia tiedemiehiä heille toisarvoisissa tehtävissä. Jatkosodan vuosina onnistuttiin jo huomattavasti laajemmassa määrin hyväksikäyttämään maamme tiedemiesvoimaa — älyllistä kapasiteettia — maanpuolustusta välittömästi palvelemaan tutkimustyöhön. Se kohdistui tosin miltei kokonaan sen hetken tarpeen tutkimusprojekteihin eikä sellaisenaan tunnu Sotatieteellisen Seuran tutkimustoiminnassa. Tämähän oli käytännössä keskeytetty, oikeammin suunnattu virkatutkimukseen. Mutta ne kontaktit, mitkä sota-aikana saatiin siviilitiedemiehiin ovat välillisesti rikastuttaneet sotatieteellistä tutkimustamme ja rikastuttavat sitä edelleen, myös seuramme piirissä.

Sotavuodet osoittivat, että se työ, joka haparoiden oli v 1927 omatoimisena alkanut ja jonka tarkoituksenmukaisuutta oli tutkittu ja jonka suuntautumisen oikeellisuutta joskus on epäiltykin, oli ollut oikeaan osunutta.

Sotaväsymys ei ollut syynä siihen, ettei Sotatieteellisen Seuran toiminta alkanut tavanomaisena tieteellisen seuran toimintana julkaisuineen ja esitelmätilaisuuksineen heti sotien päätyttyä. Tutkimusaiheita oli ja eräitä erillisiä tutkimuksia suoritettiinkin, mutta koska rauhan kannalle siirryttäessä palvelu puolustusvoimissa ja sen piirissä oli tarkan ulkopuolisen valvonnan alaisena, pidettiin tarkoituksenmukaisena rajoittaa vain varsinaiseen virkatyöskentelyyn myös tutkimuksen kyseessä ollen.

Vasta lopullisen rauhansopimuksen tultua allekirjoitetuksi

Pariisissa kutsui seuran puheenjohtaja, jalkaväenkenraali E Heinrichs, joka sotavuodet oli johtanut seuran hallinnollismuodolliset asiat, 11. 4. 1948 jäsenistön vuosikokoukseen. Kutsua noudatettiin mieslukuisasti ja toiminta näytti pääsevän ripeästi käyntiin. Ensimmäiseen esitelmätilaisuuteen, jossa aiheena oli tutkan sotilaalliset käyttömahdollisuudet, tuli 75 kuulijaa. Aihe puolestaan kuvasti olennaista tutkimuksen ajankohtaista piirrettä, mielenkiintoa sodan aikana käyttöön tulleitten teknillisten ratkaisujen tieteelliseen tarkasteluun ja niiden soveltuvuuteen oman maan maastollisiin, ilmastollisiin ja teollisiin olosuhteisiin.

Sotatieteellinen tutkimustyö puolustusvoimissa keskittyi sodan jälkeen voimakkaasti sotakokemusten tutkimiseen, sodan ajan organisaatiomuutosten analysointiin ja ajankohtaisiin omiin organisaatiokysymyksiin. Nämä aiheet olivat hallitsevina myös seuralle jätettyjen tutkimustöiden joukossa. Tutkimusintoa näytti olevan. Johtokunnalle jätettiin ensimmäisenä 5-vuotiskaunna vuosittain 20 arvostelulautakunnan hyväksymää tutkielmaa. Esitelmäaiheina on edellisten lisäksi ollut useita erikoisalojen piirissä tavallaan valmiiksi tutkittuja kysymyksiä, joita on kuukausikokouksissa esitelty seuran koko jäsenistölle. Tämä kuuluu lähinnä seuran katsaustoimintaan, jonka avulla autetaan jäsenistöä seuraamaan laajalla rintamalla tapahtuvaa sotataidollista ja -teknillistä kehitystä.

Onhan monien nykyisten ja eteenpäin suuntautuvien kysymysten perustekijät löydettävissä ja vertailtavissa juuri sodan ajan oloista ja käytännöstä. Mutta paljon on nyt jo aiheita, jotka ovat näennäisesti irti menneestä ja kohdistuvat nimenomaisesti tulevaan. Sotatieteellisen tutkimuksen sekä voima että myös vaara on sen ajankohtaisuudessa. Vaara piilee siinä, että tutkimuksen taso voi jäädä kovin pinnalliseksi sen pitäytyessä vain päivän tilanteessa ja pyrkiessä ajassa eteenpäin. Sotatieteellinen tutkimus saa kuitenkin toimiessaan jatkuvasti tuntu-massa käytännön kanssa siitä sekä tuoreutta että kokeellista kontrollia. Tällöin pintapuolisuus paljastuu herkästi, ja edellä mainittu vaara torjutaan.

Sotatieteellinen tutkimus on voittopuolisesti sovellettua tutkimusta. Virkaolosuhteet luovat sellaiseen parhaat materiaaliset edellytykset. Uusimman ajan myötä teknillis-luonnontieteellisen tutkimuksen osuuden lisääntyessä sotaväessäkin suhteellisesti eniten tulee ajatelleeksi ovatko vapaan tutkimuksen mahdollisuudet ja merkitys sotatieteellisessä työskentelyssä vähentymässä. Vapaalle tutkimuksellehan on puolustusvoimien piirissä vielä vaikeampi saada käyttöön laboratorio- ja vastaavia kokeilumahdollisuuksia kuin siviilitutkimuslaitosten piirissä. Suomen Sotatieteellisen Seuran toiminta osoittaa, ettei näin ole asian laita. Käytännössä on kokeellisen tutkimuksen osuus seuran piirissä vähäistä, mutta jäsenistö on löytänyt itselleen oman erikoisalansa aiheita aivan riittävästi sen mukaan kuin tutkimukseen on riittänyt aikaa ja siihen on ollut innostusta. Erikoisesti on mainittava ulkomaiseen kirjallisuuteen perustuva vertaileva tutkimus uusimpien taktillisten ja teknillisten tekijäin edellytyksistä meikäläisiin oloihin sovellettuina.

Tutkimusalueet ovat 1950-luvun lopulla ja varsinkin 1960-luvulla edustaneet melko tasaisesti yhä laajenevaa sotatieteellisen tutkimustyön kenttää. Uusimmat teknilliset aiheet kuten ohjukset ja ydinvoimaan liittyvät kysymykset sekä uusin sotateknikka sinänsä ja sen kotimaiset sovellutusprobleemat erikoisesti ovat kiinnostaneet monia tutkijoita. Asekehityksen vaikutus joukkojen organisaatioon ja taktiikkaan on ollut ja on edelleen jatkuvasti tarkastelun alaisena. Omat sotamme ja uusimmat sodat ovat antaneet aiheita ei vain sotahistorian vaan esimerkiksi myös sotilaspsykologian, johtamistekniikan ja sotilaslääketieteenkin aloille.

Sotatieteellinen tutkimus solmi sotien aikoina monia sekä henkilö- että aihepiirituttavuuksia läheisten siviilitutkijain ja heidän edustamiensa tieteenhaarojen kanssa. Tämä yhteys on jatkunut sotien jälkeen Sotatieteellisen Seuran piirissä, joko sovittuna julkaisujen ja esitelmöitsijäin vaihtona tai Sotatieteellisen Seuran kutsuessa sotatieteilä edistäneitä ansioituneita tutkijoita kutsujäsenikseen. On ilmeistä, että yhteistoiminta tulee vielä voimistumaan, koskapa puolustusvoimain virkatut-

kimukseenkin on tullut lisää siviilitutkijoita ja koskapa toisaalta monet siviilialat ovat kiinnostuneita puolustusvoimain tutkimuksesta. Mutta toisaalta aivan erikoisesti sotilastutkimuksen on ulotettava sovellutuksensa yhä monipuolisemmin elämän eri aloille. Uusimpana liittymäalueena sotilas- ja siviilitutkimuksen alalla ovat konflikteihin ja turvallisuustae- ja aseidenriisunta- sekä muihin kansainvälisiin kysymyksiin kohdistuva tutkimus, joka menestyäkseen edellyttää sotilaita ja siviilitutkijoita samoissa työryhmissä. Yliteknillistyvän sodankäynnin rinnalla on viime aikoina ilmennyt yhä enemmän sissisotaa ja siis myös sen teorian ja käytännön tutkimusta. Sissisodan eri asteet ulottavat tutkimuksen monia psykologisia ja yhteiskuntailmiöitä koskevaksi. Tässä on luettelonomaisesti mainittu muutamia ajankohtaisimpia sotatieteellisen tutkimuksen aihepiirejä, joita koskevat aiheet ovat jo kuuluneet Sotatieteellisen Seuran ohjelmistoon.

Suomen Sotatieteellisen Seuran jäsenmäärä on kohonnut 715:een. Aktiivinen osa tästä joukosta edustaa merkittävää tutkijavoimaa, joka on sotien jälkeen pitänyt yhteensä 160 huolella valmisteltua esitelmää seuran esitelmätilaisuuksissa, joissa osanottajia on ollut keskimäärin 82. Samaan aikaan, vv 1948—1966, on seuran johtokunnalle jätetty 273 arvostelulautakunnan hyväksymää ja siten stipendillä palkittua tutkimustyötä. Vain osa näistä on voitu seuran kustannuksella julkaista. Tiede ja Aseen sodan jälkeisten 19 numeron yhteinen sivumäärä on nyt 6000.

Suomen Sotatieteellinen Seura on vielä suuremmassa määrin kuin monet vanhemmat ja perinteellisesti asemansa maamme kulttuurielämässä jo vakiinnuttaneet tieteelliset seurat kärsinyt toiminnassaan rahahuolista. Vain osa tutkimuksista on voitu julkaista. Tämä ei ole ollut omiaan innostamaan nuorta yleisesikuntaupseeripolvea tutkimustyöhön, mutta siitä huolimatta intoa on riittänyt. Tutkijavoimaa olisi seuran riveissä kuitenkin vielä tehokkaampaan työhön ja tutkimustarvetta on monin verroin enemmän kuin on aktiivisia tutkijoita. Viimeisten vuosien myönteinen kehitys, muun muassa seuran piirissä

virinnyt toiminta työryhminä eri harrastuspiireissä, kuten strategian, huollon ja sotatalouden piirit, tutkimuksen tehostamiseen ja monipuolistamiseen on selvänä merkinä elävään tutkimusharrastukseen upseeristomme keskuudessa. Seuran jäsenmäärä on jo niin suuri sekä ikäluokkakajakautuma niin laaja, että osatyöskentely pienemmissä harrastuspiireissä on ajan vaatima.

Sotatieteellinen tutkimustyö on tapahtunut ja tapahtuu edelleen suurimmalta osalta keskeisesti johdettuna virkatyönä, ensisijaisesti pääesikunnan eri osastoissa ja puolustushaarojen esikunnissa sekä asianomaisissa tutkimuslaitoksissa ja koeasemilla. Myös sotakouluissa varsinkin Sotakorkeakoulussa, mutta myös erikoiskysymysten kohdalta aselajikouluissa on syvennyt moniin erikoiskysymyksiin ja järjestetty kokeiluita, jotka kuuluvat johdettuun tutkimusohjelmaan tai joissa on etsitty vastauksia ratkaistavina oleviin ajankohtaisiin kysymyksiin. Tämän ohjatun tutkimuksen rinnalla on Sotatieteellisen Seuran jäsenistö täydentänyt tutkimusta, tutkimustulosten esittämistä ja ulkomaisen ammattitietouden välittämistä puolustusvoimain piirissä. Tutkimusaiheet ovat olleet yleensä jäsenten vapaasti itselleen valitsemia ja niiden seuran toimesta esittämisessä on pyritty ohjelmiston monipuolisuutta ja yleistä kiinnostavuutta silmällä pitäen saamaan eri alat tasapuolisesti esiin. Tämän lisäksi on seuran johto pyrkinyt eri tutkimusaiheita jäsenistölle ehdottaessaan, kuten esimerkiksi nimetessään tutkimusaiheen ja julistaessaan haettavia stipendejä, suuntaamaan vapaatakin tutkimusta puolustuslaitoksemme kehittämisen kannalta ajankohtaisiin tai suhteettoman vähän huomiota osakseen saaneisiin kysymyksiin. Seuran nimissä — sen jäsenistön — tutkimus on kuitenkin laskettava varsinaisesti vapaavalintaiseen tutkimukseen kuuluvaksi. Sellaisena sen on todettu olennaisesti täydentävän ohjattua virkatutkimusta ja myös kulkevan samoilla linjoilla, koskapa asianomaiset tutkijat ovat yleensä samanlaatuisissa tehtävissä virkapaikoillaan ja koskapa ajankohtaiset kysymykset vaistotaan tärkeiksi myös vapaassa tutkimuksessa. Tutkimuksen olemukseen kuuluva henkinen vapaus saa toteutua tällä tavoin puolustusvoimien piirissä.

Suomen Sotatieteellisen Seuran toiminnasta 40 vuoden aikana saadut kokemukset ovat rohkaisevia. Työskentely on saavuttanut vakiintuneet muodot. Niitä tarkkaillaan kuitenkin jatkuvasti. Tutkimusharrastuksessa on ollut lievää aaltoilua, kuten kaikessa elämässä. Seura on tarjonnut jäsenistölleen vapaan tutkimuskentän ja on voinut omalta osaltaan olla tuke-massa ja edistämässä maamme puolustusvalmiuden kehittä-mistä. Lähtiessään viidennelle vuosikymmenen taipaleelleen Sotatieteellinen Seura tähän mennessä kehittyneen asemansa vastuullisuuden tuntien pyrkii valppaana edistämään jäsenis-tönsä tutkijantyötä ja tutkijankehitystä. Tässä työssä seura uskaltaa odottaa valtiiovallan taholta tukea samassa suhteessa kuin muutkin maamme henkistä ja aineellista pohjaa rakenta-vat tieteelliset seurat. Seuran toivomuksena on myös, että aktii-vinen tutkimustyö arvostetaan ennen kaikkea puolustusvoimain omassa piirissä. Aineellinen tuki on sittenkin toisarvoista tut-kijalle, ammatillinen arvostaminen ja tutkijantyön tunnustami-nen ovat tekijänsä henkiset kannustimet. Tämä tunnustaminen tulee näkyvimmin esiin sotilaan virkauralla.

Tähänastisista saavutuksistaan Sotatieteellinen Seura tuntee suurta kiitollisuutta työnsä tukijoita kohtaan. Suorastaan rat-kaisevaa julkaisutoiminnalle on ollut se tuki, mikä on saatu eri säätiöiltä, yhteisöiltä ja tuotantolaitoksilta. Paitsi tämän aineel-lista arvoa seuran piirissä arvostetaan aivan erityisesti näin saatu tunnustus seuran työlle, sen tulosten arvostaminen ja luottamus tämän työn osuudesta kansallisen elämämme yllä-pitämisessä ja kehittämisessä. Suomen Sotatieteellinen Seura ry omistaa tämän 40-vuotispäiväkseen julkaisemansa Tiede ja Aseen juhlanumeron kiitokseksi työnsä tukijoille.